

І.В. ЗОЗУЛЯ, докт. юрид. наук, проф., Харківський національний університет внутрішніх справ
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3507-0012>

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ О.М. ШЕВЧУКА «ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ОБІГОМ НАРКОТИКІВ»¹

В сучасних умовах політика держави щодо наркотиків спрямована на потребу у всебічному переході від карального, кримінально-правового спрямування антинаркотичних заходів до лікувально-профілактичних як найбільш плідних у контексті подолання наркоманії. Тому протидія поширення наркоманії в нашій державі, її профілактика, припинення немедичного вживання наркотиків на ранній стадії, повернення хворих до повноцінного життя, а також заходи щодо зниження незаконного попиту на наркотики є цільовими настановами Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року. За таких умов необхідно з нових позицій оцінити засади адміністративно-правового регулювання державного контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів із врахуванням європейського досвіду, так як намагання України стати повноцінним членом європейського співтовариства зобов'язує поділяти європейські цінності, що впливають із ратифікованих нею міжнародних конвенцій та договорів.

Актуальність рецензованої монографії полягає також у тому, що система державного контролю за обігом наркотиків в Україні і доступу до наркотичних лікарських засобів повинна вибудовуватись на нових принципах і засадах розумної самодостатності режимних заходів, скасування надмірних адміністратив-

них обмежень з одночасним забезпеченням надійності контролю. Крім того, обраній темі монографії О.М. Шевчука «Державний контроль за обігом наркотиків», що присвячена з'ясуванню правової природи та сутності державного контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, його принципів, форм, методів, суб'єктів, видів та шляхів удосконаленню законодавства з цих питань, не приділялось належної уваги у вітчизняній юридичній науці.

Вдалою слід вважати структуру роботи, що логічно побудована на розгляді питань, починаючи від загальних до спеціальних. Зокрема, монографія О.М. Шевчука «Державний контроль за обігом наркотиків» складається із трьох розділів.

В першому розділі роботи її автор не лише всебічно розкрив поняття, мету, завдання, принципи, форми, методи та класифікацію державного контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів в Україні, але й запропонував сучасні підходи до з'ясування особливостей контрольних правовідносин у сфері обігу наркотиків та систематизував законодавство з питань державного контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів в Україні.

У монографії здійснено системний аналіз вітчизняної та зарубіжної літератури, законодавства з питань державного контролю, що дозволило автору з'ясувати поняття державного контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, а саме як діяльність державних уповноважених органів (посадових осіб) з перевірки, спостереження, аналізу додержання та виконання установлених норм, правил, стандартів й управлінських рішень підконтрольних об'єктів спрямована на запобігання, виявлення та припинення дій, що суперечать встановленим державою нормам, правилам і стандартам в сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, який контролюються законодавством.

¹ Шевчук О. М. Державний контроль за обігом наркотиків : монографія / О. М. Шевчук. – Х. : Право, 2015. – 408 с. (ISBN 978-966-458-833-8).

На нашу думку, потребує підтримка позиції автора щодо внесення змін у Закон України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» від 15.02.1995 р. № 60/95-ВР поняття «законний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів» як дозволений і контрольований законодавством вид діяльності, пов'язаної з культивуванням рослин, що містять наркотичні речовини, розробкою, виробництвом, виготовленням, зберіганням, відпусткою, реалізацією, придбанням, переміщенням (перевезенням і пересиланням, в тому числі ввезенням і вивезенням), використанням, розподілом, передачею зразків і знищенням наркотичних засобів, психотропних речовин та їх прекурсорів, з метою задоволення медичних, виробничих, наукових, навчальних, експертних та інших потреб суспільства і держави».

Позитивним здобутком можна також вважати запропонований автором висновок, що контрольні правовідносини в сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів – це суспільні відносини, що існують між їх учасниками (з одного боку, фізична чи юридична особа, а з іншого, – контролюючий суб'єкт), які мають взаємні суб'єктивні права та обов'язки, з приводу дотримання підконтрольною особою законодавства у цій сфері. Об'єктом таких правовідносин виступають суспільні відносини щодо дотримання законодавства у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів; учасниками правовідносин є фізична чи юридична особа та суб'єкт державного контролю. Зміст правовідносин становлять взаємні права та обов'язки їх учасників.

Слід підтримати позицію автора дослідження щодо розподілу принципів державного контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів на дві групи: загальні та спеціальні. Під загальними принципами О.М. Шевчук розуміє основи організації й здійснення державного контро-

лю, що застосовуються для всіх видів державного контролю. Під спеціальними принципами – ті, які можуть бути застосовні тільки до даного державного контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів і забезпечують його ефективність.

Заслужує на увагу й зроблений висновок, що формами державного контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів є ревізія та перевірка. Найчастіше застосовуються перевірки (планові або позапланові). В даній роботі форми державного контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів – це зовнішній вияв процесуальних та організаційних дій суб'єктів державного контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, в межах наданих повноважень, які проявляються у правових наслідках їх здійснення. А методи державного контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів – це сукупність засобів, способів, прийомів, за допомогою яких суб'єкти державного контролю цілеспрямовано можуть впливати на підконтрольні об'єкти у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів із метою найбільш ефективного виконання покладених на них завдань.

Як вбачається, важливе теоретичне й практичне значення має й запропонована автором класифікація державного контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. Зокрема, за нею основними критеріями їх розподілу є: 1) об'єкт; 2) предмет заходів контролю; 3) суб'єкт ініціативи проведення заходів державного контролю; 4) повноваження суб'єкта державного контролю; 5) структурна побудова органів виконавчої влади; 6) кількісний склад суб'єктів державного контролю; 7) можливість фіксувати процес їх здійснення засобами аудіо- та відеотехніки; 7) сфера відносин за здійсненням господарської діяльності пов'язаною із обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і

прекурсорів; 8) підстави проведення перевірки; 9) режим контролю, що застосовується до наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів; 10) форми здійснення державного контролю; 11) взаємозв'язок контролюючого суб'єкта та підконтрольного об'єкта тощо.

В другому розділі монографії О.М. Шевчука з'ясовано концептуальні положення щодо визначення адміністративно-правового статусу суб'єктів державного контролю за обігом наркотиків, шляхом встановлення їх місця та ролі в окресленій сфері й розмежування їх повноважень, на підставі чого автором запропоновано організаційно-правові форми їх діяльності. Особливу увагу приділено контрольним повноважень суб'єктів державного контролю за обігом наркотиків.

Достатньо обґрунтованими вбачаються й запропоновані автором дефініції таких понять, як парламентський контроль за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів як діяльність Верховної Ради України її посадових осіб, утворених нею органів щодо виявлення відповідності органів державної влади та місцевого самоврядування щодо отримання, вивчення, оприлюднення інформації про їх діяльність, рішення, правові акти, а також інших органів і посадових осіб, підприємств, установ та організацій, спрямованих на виконання положень актів Верховної Ради України у сфері контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів і впровадження заходів реагування; контроль Президента України за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів як діяльність самого Президента України, Ради національної безпеки і оборони України, Адміністрації Президента України, а також структурних підрозділів останньої, щодо перевірки стану виконання указів, розпоряджень і доручень Президента України та законів України у сфері контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів; судовий контроль у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів як діяльність судів по перевірці

законності й обґрунтованості правових актів і дій державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб щодо забезпечення прав, свобод фізичних та юридичних осіб у сфері контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, з метою відновлення порушених їх прав та виникає у разі звернення заінтересованих осіб тощо; прокурорський нагляд у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів як діяльність здійснювана прокуратурою України, що спрямована на вивчення та опрацювання інформації про порушення законів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, організацію та проведення перевірок з метою своєчасного виявлення та усунення таких порушень, відновлення порушених прав фізичних і юридичних осіб та інтересів держави, скасування незаконних рішень та притягнення винних осіб до встановленої законодавством юридичної відповідальності у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Доцільним є також обґрунтоване О.М. Шевчуком положення, що основне навантаження у сфері державного контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів припадає на органи виконавчої влади в межах повноважень, визначених законом. До основних із них, на думку автора, доцільно віднести МОЗ України, Державну службу України з контролю за наркотиками, МВС України, Державну фіскальну службу України та інші органи в межах наданих повноважень.

В третьому розділі монографії О.М. Шевчук визначив такі пріоритетні напрями реалізації державного контролю у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, як контроль антимонопольний, статистичний, митний, фінансовий (банківський, податковий, бюджетний), екологічний, інформаційний, ліцензійний, за виконанням управлінських рішень й дотриманням виконавчої дисципліни та контроль за застосуван-

ням законодавства щодо протидії наркокорупції тощо. Ним також досліджені особливості адміністративних процедур здійснення державного контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, розглянуто проблеми взаємодії та координації державних органів та визначено напрями удосконалення законодавства у цій сфері. Як таке, що має теоретичне значення, є авторське поняття адміністративні процедури у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів як урегульовану адміністративними-правовими нормами сукупність послідовних та взаємопов'язаних між собою дій, що спрямовані на забезпечення реалізації контрольних повноважень суб'єктів державного контролю за обігом наркотичних засобів і психотропних речовин і прекурсорів.

Вважаємо за можливе підтримати й думку О.М. Шевчука щодо відносної відособленості контрольного провадження у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів серед інших видів адміністративно-процесуальної діяльності та існування об'єктивних передумов для її законодавчого врегулювання. До того ж, автор виокремлює стадії контрольного провадження, у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, а саме: 1) підготовчу; 2) інформаційну; 3) оскарження (факультативна); 4) виконання рішення, прийнятого за наслідками проведення контрольних заходів.

Науково обґрунтованими слід вважати й визначені автором такі основні ознаки взаємодії та координації органів державного контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів: 1) наявність у суб'єктів спільної мети, адже лише за такої умови може відбуватися перетинання в їх діяльності (при цьому, спільність мети не означає однаковості функцій і завдань, а навпаки, передбачає їх диференціацію, за таких умов кожен суб'єкт наділений певною компетенцією; 2) демократичний характер взаємозв'язків (коли кожен із суб'єктів наділений правом вибору тієї чи іншої поведінки, внесення пропо-

зицій та впливу на прийняття рішень з конкретних питань); 3) різноманітність суб'єктів взаємодії органів державного контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів (ними можуть бути як фізичні, так і юридичні особи); 4) наявність не менше двох суб'єктів взаємодії у сфері контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів; 5) здатність кожного із взаємодіючих суб'єктів державного контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів виступати одночасно і причиною, і наслідком; 6) можливість настання позитивних і негативних наслідків взаємодії; 7) універсальність форм взаємодії органів державного контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів тощо.

Можна також погодитись з автором монографії у тому, що одним із шляхів удосконалення законодавства з питань державного контролю за обігом наркотичних засобів і психотропних речовин і прекурсорів є його оптимізація як системний комплексний процес, спрямований на вдосконалення існуючої нормативно-правової бази шляхом вибору найкращого серед можливих варіантів його функціонування. При цьому, основними чинниками вибору напрямків оптимізації у цій сфері, на думку автора, повинні бути: мета, предмет, принципи та завдання державного контролю, а суб'єктами можуть бути тільки ті, які наділені функцією нормотворення. Серед них основну роль відіграють Верховна Рада України, Президент України та Кабінет Міністрів України.

В цілому, слід зазначити, що монографія О.М. Шевчука «Державний контроль за обігом наркотиків» написана на високому теоретичному і професійному рівні і розкриває основні засади державного контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. Висновки та запропоновані автором заходи в достатній мірі аргументовані та мають суттєве практичне значення. Монографія є актуальною науковою працею, що

буде корисною для науковців, які цікавляться | права.
сучасними проблемами адміністративного

Зозуля І. В. Рецензія на монографію О.М. Шевчука «Державний контроль за обігом наркотиків» /І. В. Зозуля // Форум права. – 2016. – № 3. – С. 295–299 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2016_3_54.pdf

Зозуля И.В. Рецензия на монографию А.Н. Шевчука «Государственный контроль за оборотом наркотиков»

Zozulya I.V. Review of the Monograph A.N. Shevchuk «State Control over Drug Trafficking»

Форум права Форум права Форум права Форум права